

DE OPEN SCHOOL DREIGT SCHOOLSE SCHOOL TE WORDEN

Hoe het bestaande vormingswerk vergeefs
probeerde invloed uit te oefenen op het
leermateriaal van de Open School

volwassenen
onderwijs

Vorig jaar heeft Tineke Krol twee artikelen geschreven over de Open School (Moer 1978: 2 en 3). Een vrij negatief beeld was dat, want de Open School bleek in de ban te verkeren van de onderwijstechnologie. Is dat beeld inmiddels gewijzigd?

Helaas niet. Marjan Berkhout beschrijft in onderstaand artikel dat vormingsaspecten en ervaringsleren bij het moedertaalonderwijs geen schijn van kans krijgen. De programma-makers schijnen nog steeds niet op de hoogte te zijn van toch al lang bestaande didactische inzichten op het gebied van het moedertaalonderwijs.

De Open School dreigt een schoolse school te worden.

Vanaf de start van de Open School (augustus 1977) hebben deelnemers uitgekeken naar het leermateriaal dat hen een kans zou geven naar de mavo door te stromen.

Ook zou de Open School cursussen aanbieden in bepaalde vakken, waar zij behoefte aan hadden in hun dagelijkse leven, zoals: Nederlands, Engels, rekenen.

Omdat het materiaal maar niet kwam, gingen begeleiders zelf cursussen opzetten, dankbaar gebruik makend van de initiatieven die al genomen waren in vormingscentra, buurthuizen, bij Ouders op Herhaling en dergelijke.

Sinds maart/april 1978 is het eigenlijke materiaal binnen (de olé's), maar uit de reacties van de verschillende teams in het land blijkt:

1 om naar de tweede klas mavo door te stromen moet je een hoeveelheid stof doorwerken die je

naast je werk buitenshuis of als huisvrouw nauwelijks aankunt (10 vakken: 480 olé's);

2 de stof heeft een te hoog beginniveau, zodat er toch weer meer extra materiaal bijgemaakt moet worden;

3 het materiaal houdt geen rekening met wat volwassenen kunnen, weten en wensen;

4 het eigen verzamelde materiaal blijkt bruikbaar. Faciliteiten die het mogelijk maken eigen materiaal te ontwikkelen ontbreken.

Wat is de reactie van minister Pais op deze kritiek?

Uit zijn brief aan de teams, waarin hij goedkeuring geeft aan de verlenging van de proef (d.d. 1 september 1978), schrijft hij dat

— het centraal ontwikkelde materiaal metterdaad in de lokaties moet worden gebruikt om na te gaan in hoeverre het mogelijk is in het kader

van een open-volwasseneneducatie te werken met centraal ontwikkeld materiaal;

— indien het strikt noodzakelijk is dat in lokaties aanvullend materiaal wordt vervaardigd, dan de goedkeuring van het Bestuur noodzakelijk is.

Dat wil dus zeggen dat niet goed te gebruiken materiaal tóch op deelnemers moet worden uitgeprobeerd, ook als dat tegen de belangen van die deelnemers ingaat. Het onderzoek wordt belangrijker geacht dan de wensen van de deelnemers! En dan te bedenken dat bij de start van de productie van dit materiaal al is gesignaleerd dat het aan zijn doel voorbij zou schieten.

Door wie dan en hoe?

Zoals Tineke Krol in twee vorige artikelen beschreef (*Moer* 1978: 2 en 3) werden er in 1976 contracten rondom het centraal te ontwikkelen materiaal afgesloten met de Verenigde Instellingen voor Schriftelijk Onderwijs (VISO), een samenbundeling van LOI, PBNA en IVIO.

Door zich te binden aan deze organisatie handelde de SPOS (Stichting Proefprojecten Open School) in strijd met het advies van de COS (Commissie Open School). Er werden namelijk geen garanties in dit contract ingebouwd dat in de olé's een integratie van onderwijs/vorming/ervaringsleren gestalte zou krijgen, bijvoorbeeld door zoiets in de opdrachten aan de schrijvers vast te leggen.

Doelstellingen van avond-mavo-leraren

De VISO kreeg de opdracht te gaan schrijven op grond van een doelstellingenpatroon, dat een paar avond-mavo-leraren in twee maanden tijd hadden opgezet. Naar de praktijk van het op Open School gelijkende volwassenenwerk werd niet gekeken.

De inmiddels aangestelde vormingswerkdeskundige vond dat dit in strijd was met de voorwaarden uit het tweede COS-advies. Zij bracht een groep mensen uit de praktijk van de volwasseneneducatie bij elkaar om ervoor te zorgen dat binnen het door de VISO te produceren materiaal vorming en onderwijs worden geïntegreerd. Maar toen was het eigenlijk al te laat, omdat de contracten tussen VISO en SPOS al gesloten waren.

De groep ging toch aan het werk en hoopte op een positieve samenwerking met de SPOS en de VISO. Argumenten uit de praktijk zouden toch wel serieus genomen worden?

In die groep zat ik om de Nederlandse olé's te beoordelen en ze af en toe uit te proberen op een VJV-centrum (Vormingswerk Jong Volwassenen) te Amsterdam.

In mei 1979 gaf ik commentaar op het doelstellingenpatroon.

Leerdoelen zien er in dit patroon bijvoorbeeld als volgt uit:

Spreken:

1 Uitgaande van de nieuwslezer als norm moet de deelnemer in staat zijn een van buiten geleerde of/en al dan niet voor te bereiden te lezen tekst adequaat te articuleren;

2 ... adequaat te temporiseren;

3 ... adequaat te intoneren;

4 ... door gezichtsuitdrukking en gebaar te ondersteunen;

5 correct voor een auditorium te vertolken.

Dit zijn leerdoelen die aan het begin van de leerweg staan.

Mijn grootste bezwaren waren in het kort:

— leerdoelen komen erg willekeurig over. Er worden geen uitgangspunten bij gegeven waarom dit doel noodzakelijk geacht wordt;

— er worden geen relaties gelegd met ander werk dat binnen de Open School (thematisch werken) wordt gedaan;

— de vaardigheden spreken, luisteren, lezen en schrijven worden aangeleerd als doelen op zich.

Over het waarom van zo'n vaardigheid leren wordt niets gezegd;

— er is uitgegaan van de stof van de traditionele mavo-methodes. Een onderzoek naar nieuwe leerplannen (bijvoorbeeld van het mavo- of lbo-onderwijs) is niet gedaan;

— er is geen enkele poging ondernomen kennis te nemen van het deelnemerspubliek van de Open School, zodat van afstemming daarop geen sprake is;

— de leerdoelen misten de maatschappelijke context waarin Open-Schooldeelnemers zich bevinden.

Toen al bleek de ondergeschoven positie van de groep. De commentaren werden niet serieus genomen, noch door de SPOS, noch door de VISO. Een enkele individuele schrijver wilde ons nog wel eens ondersteunen. Argumenten die de instellingen noemden waren:

— het veranderen kon niet meer, omdat dan de data van het contract zouden worden overschreden;

— vormingsaspecten kunnen niet in leerdoelen

worden opgenomen; ze zullen in de olé's tot uiting komen.

Alfabet opzeggen

De groep besloot voorlopig nog door te gaan en inderdaad de eerste serie olé's af te wachten.

De eerste olé van de A-serie komt af. Het sluit aan bij genoemde leerdoelen en deelnemers krijgen dus onder meer opdrachtjes als: het alfabet opzeggen, leren van medeklinkers en klinkers, een tekst voorlezen.

In een olé luisteren (nr 6) moeten deelnemers groepen woorden die op de band staan af luisteren en als de band wordt stilgezet, de gehoorde woorden opschrijven.

Er wordt bij zo'n luisteropdracht, ook bij volgende olé's, nooit een inhoudelijke reactie van de deelnemer verwacht, alleen een puur technische als bij de hierboven genoemde opdracht.

Bij het spreken komt het steeds op voorlezen neer. Het spreken in een groep, het leren stellen van vragen, het leren iemand tegen te spreken, komt niet aan de orde.

Wat betreft het lezen en schrijven kwam er steeds geen opheldering over de spellings- en grammatica-doelstellingen van de schrijvers. Twee olé's uit deze A-serie handelen over spelling en ontleden. Het is heel compact en snel behandeld, terwijl het onderwerp voor deelnemers iets heel moeilijks is, en voor hen van groot belang. Een spellingsfout wordt in deze maatschappij iemand erg zwaar aangerekend.

Bij de keuze van de teksten is rekening gehouden met de deelnemers: onderwerpen als analfabetisme, de kleuterschool, woningnood. De opdrachten bij de teksten zijn wel weer van technische aard en er wordt geen discussie-opdracht aan verbonden.

De olé's die vaardigheden als: hoe werkt het telefoonboek, het spoorboekje e.d., behandelen heb ik wel kunnen gebruiken.

Al dit commentaar werd aan de schrijvers toegestuurd, soms besproken. Vaak voegde ik alternatieven toe, of lesopzetten uit mijn praktijk. Veel werd er niet mee gedaan, al was men goedwillend.

Terwijl de groep doorwerkte aan de commentaren op de B- en C-series, bundelden we onze individuele commentaren in een gezamenlijk eindverslag voor staf en bestuur van de SPOS, eerst over het plan van leerdoelen, daarna over de A-serie.

De vormingswerkdeskundige ging serieus op onze conclusies in en bracht een aantal beleidsadviezen uit:

- 1 Er moet een nieuw plan van leerdoelen worden geschreven (waarin vakleerdoelen en algemene vormingsdoelen zijn opgenomen).
- 2 Er moet een ruimere tijdsplanning komen.
- 3 Externe deskundigen moeten de opdracht krijgen te onderzoeken hoe vormingsaspecten geïntegreerd kunnen worden in het door de VISO geconstrueerde materiaal.
- 4 Aan de VISO dienen eisen gesteld te worden met betrekking tot de kwaliteit van de schrijvers. De schrijvers dienen ervaring en/of kwalificaties in onderwijs en vorming met de doelgroep te hebben.

Op deze adviezen werd niet serieus ingegaan en er werden geen consequenties uit getrokken. Zelfs niet toen duidelijk werd, dat de teams het materiaal niet goed kunnen gebruiken en enkele teams onze conclusies ondersteunden.

De groep concludeerde:

Als de SPOS de VISO niet dwingt tot wijzigingen en er van ons commentaar in essentie niets wordt overgenomen, kunnen we beter ophouden.

Zo is weer eens gebleken dat traditionele onderwijsinstellingen, ondanks mooie doelstellingen, aan belangen van mensen als de deelnemers van de Open School voorbijgaan. Het is betreurenswaardig dat men zich zo weinig gelegen laat liggen aan het oordeel van een groep waarin een ruime mate van praktijkervaring met de doelgroep voorhanden is.

Noot

Voor de genoemde olé's, nota's, stukken en commentaren kun je contact opnemen met Marjan Berkhout, Trechtweg 1, Cothen (U.).